

פרשת וירא

מצוות ביקור חולים

"וירא אליו ד' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום, וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים ניצבים עליו.... " (י"ח, א'-ב'). הפרשה פותחת בהתגלות הקב"ה לאברהם - **מדוע לא הזכר בפסוק דבר הנבואה שנאמר לאברהם במעמד זה?** חז"ל מלמדים אותנו שלא היה כאן דבר נבואה מיוחד לאברהם, אלא הקב"ה נגלה לאברהם כדי לבקרו. חז"ל לומדים זאת מסמיכות הפרשיות: סוף פרשת לך-לך מסתיימת בברית המילה של אברהם בהיותו בן 99, ותחילת פרשת וירא פותחת בהתגלות ד' לאברהם. חז"ל מלמדים אותנו שהיה זה ביום השלישי למילתו של אברהם והקב"ה בא לבקרו ולדרוש בשלמו. הקב"ה הוציא חמה מנרתיקה ("כחום היום") כדי שלא יגיעו לאברהם אורחים ושלא יצטרך לטרוח בהכנסת אורחים, אך לאחר שראה שאברהם מצטער על כך, שלח לו 3 מלאכים בדמות אנשים כדי לשמח אותו. **מדוע הקב"ה שלח לאברהם דווקא 3 מלאכים/אנשים?** חז"ל מלמדים אותנו שאין מלאך עושה 2 שליחויות, לכל מלאך הייתה שליחות מוגדרת אחת. המלאך הראשון בא לבשר לשרה שתלד את יצחק, השני בא להפוך את סדום והשלישי לרפא את אברהם. **אם הקב"ה בכבודו ובעצמו ביקר את אברהם מדוע לא ריפא אותו? מדוע שלח מלאך מיוחד לרפא אותו?** התורה מפרטת את האופן שבו ביקר הקב"ה את אברהם כדי שנתבונן ונלמד גם אנו כיצד עלינו לבקר חולים. אילו היה הקב"ה מרפא את אברהם בעצמו, היינו חושבים שמצוות ביקור חולים חלה רק על מי שמסוגל לרפא את החולה כדוגמת הקב"ה. כיוון שכל אדם חייב לבקר חולים (אפי' אם אינו רופא ואינו בא לרפא) הקב"ה שלח מלאך מיוחד ולא רפא את אברהם בעצמו.

מצוות ביקור חולים חשובה מאוד ומי שמקיימה אוכל פירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא (מסכת פאה פ"א, מ"א). מצוות ביקור חולים עיקרה לברר מה אפשר לעזור ולסייע לחולה ולא רק לדרוש בשלמו ולאחל לו שיהיה בריא...

התנהגותו המוזרה של לוט

"ויאמר ד' זעקת סדום ועמורה כי רבה וחטאתם כי כבדה מאוד" (בראשית י"ח, כ').

"ויבואו שני המלאכים סדומה בערב ולוט יושב בשער סדום, וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפיים ארצה, ויאמר הינה נא.. סורו נא אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם... ויעש להם משתה... ויאכלו" (י"ט, א'-ג').

לפני שהקב"ה החריב את העיר סדום הוא שלח 2 מלאכים להציל את לוט ומשפחתו בשל קרבתם לאברהם. בפסוקים דלעיל מתוארת הכנסת האורחים היפה של לוט תוך סיכון נפש ממש. כשאנשי העיר סדום שומעים על הכנסת האורחים, הם מיד צובאים על דלתות ביתו בהמוניהם ודורשים מלוט שיוציא את האורחים אליהם כדי שיטפלו בהם כיאה לאנשי סדום הרעים והחוטאים... לוט מציע לאנשי עירו את 2 בנותיו ובלבד שלא יפגעו באורחיו. ("הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש, אוציאה נא אתהן אליכם, ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קורת"י - י"ט, ח'). **כיצד יתכן שבשם מצוות הכנסת אורחים, אדם יפקיר את בנותיו? זה פשוט מעוות! אם נשים לב כל התנהגותו של לוט תמוהה ומלאת סתירות, מצד אחד חז"ל מלמדים אותנו שמאז שלוט ניפרד מאברהם וקבע מושבו בסדום, מצבו הלך והתדרדר עד שהפך להיות מהאנשים הרעים ביותר בסדום, מאידך ראינו שקיים מצוות הכנסת אורחים בהידור - כיצד יתכן? בנפשו של לוט היו 2 מידות שונות וסותרות. מצד אחד השנים הרבות שהיה במחיצתו של אברהם הטביעו בנפשו של לוט את מידת החסד באופן כה עמוק עד שאפילו בסביבת אנשי סדום הרעים המשיך לעסוק בחסד. מאידך, השפעתם של אנשי סדום הייתה כל כך מזיקה, עד שפגעה באופן משמעותי במדרגתו הרוחנית של לוט.**

חז"ל מלמדים אותנו בפרשיה קצרה זו את הסכנה המרובה בחשיפה לשכנים רעים שיש להתרחק מהם ומאידך את כוחה הרב של השפעת אדם גדול שצריך להשתדל לשהות במחיצתו.

פרשת ברית בין הבתרים שקראנו בשבוע שעבר הסתיימה בהבטחת הארץ לזרעו של אברהם: "לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת..." (בראשית, ט"ו, י"ח). בפועל המציאות הייתה ששרה הייתה עקרה ולא ילדה לאברהם - "ושרי אשת אברם לא ילדה לו, ולה שפחה מצרית ושמה הגר..." (בראשית ט"ז, א').

שרה בוחרת מיוזמתה לקחת את שפחתה ולתת אותה לאברהם שתהיה לו לאישה: "ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ה' מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה. וישמע אברם לקול שרי. ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה... ותתן אותה לאברם אישה, לו לאישה" (בראשית ט"ז, ב'-ג'). צריך לשים לב לאצילות נפשה של שרה במעשה זה. היוזמה כולה של שרה (ותקח, ותתן), ואברם מקשיב למה ששרה אומרת לו (וישמע אברם לקול שרי). שרה יכולה הייתה לתת את הגר כפילגש או כשפחה לאברהם, אך היא בוחרת מיוזמתה מתוך הכבוד שרחשה לבעלה, לתת את הגר כאישה ולא כשפחה לאברהם. עם היכנסה של הגר לתמונה היא הרה לאברהם ושרה עדיין נשארת עקרה. לפתע משתנה לכאורה התנהגותה של שרה ויחסה לאברהם, מקצה לקצה: "...ותרא כי הרתה ותקל גבירתה בעינייה. ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעינייה ישפוט ה' ביני ובינך. ויאמר אברם אל שרי הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעינך ותענה שרי ותברח מפניה" (בראשית ט"ז, ד'-ו'). בשלב מסוים הגר חוזרת לבית אברהם, ואז שרה רואה את בן הגר המצרית מצחק והיא מחליטה לגרש את האמה ואת בנה! "...ותאמר לאברם גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק.... וירע הדבר מאוד בעיני אברהם על אודות בנו" (בראשית כ"א, ט"ו-א').

הקב"ה הרואה במורת רוחו של אברהם אומר לו: "...אל ירע בעינך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע. וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא" (ברא' כ"א, י"ב-י"ג). מה בדיוק קרה? מדוע שרה פנתה אל אברהם בכעס? ("חמסי עליך")? מדוע ה' צריך לשפוט ביניהם? האם אברהם התווכח על העניין? הרי שרה מיוזמתה נתנה את שפחתה לאברהם לאישה והיא הודתה בכך (אנוכי נתתי שפחתי בחיקך)? על מה בדיוק היה הויכוח בין שרה לאברהם? האם לאברהם אין מה להגיז בפרשה זו? כיצד הוא מסכים ששרה תגרש למדבר את הגר אשתו ואת בנו? אם שרה הייתה מעוניינת להעניש את הגר כיוון שזלזלה בה, מדוע גרשה גם את בנה של הגר? מה ישמעאל קשור לכך שאמא שלו פגעה בשרה? הרי שרה יכלה לגרש רק את הגר ולטפל בבנה? מדוע הקב"ה אומר לאברהם כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה? האם בגלל שביצחק יקרא לך זרע (שזה המשך הפסוק) צריך לגרש את ישמעאל?

כפי שהסברנו בשבוע שעבר, בפרשת לך לך אברהם ושרה מפסיקים להתעסק בגיור הסביבה ומתחילים להתמקד יותר בעם ישראל. חז"ל מלמדים אותנו שעל רקע תפקידם החדש של שרה ואברהם, מתחולל הויכוח הראשון והיחיד בין האבא והאמא היהודיים הראשונים. שרה ייצגה בויכוח את תפקידנו הביתי ואברהם את תפקידנו האוניברסאלי. שרה ראתה את התנהגותו השלילית של ישמעאל וחששה מהשפעתו על יצחק ממשיך דרכם ולכן כדי שישמעאל לא יקלקל את יצחק, ולא יחלל שם שמים, רצתה לגרש את הגר ובנה ולהרחיקם מיצחק. אברהם מצדו חשש ממה שיגידו הבריות. אברם לא רצה ששם שמים יתחלל ע"י זה שהם יגרשו את הגר ובנה (שהרי מה יחשבו הבריות על מעשה זה?). מאחר שגם אברהם וגם שרה חששו לחילול שם שמים אמרה שרה בא נשאל את הקב"ה בעצמו מה יהיה יותר חילול שמו כלומר שהקב"ה יחליט - "ישפוט ה' ביני ובינך!" שרה מבקשת בעצם ללמד את המפתח ליצירת המערכת החינוכית של הבית היהודי. כדי שהבית היהודי יוכל להשפיע ולהקרין החוצה חייבת להיות בתוכו מערכת חינוכית שונה שלא תושפע מהשפעות זרות. הכרעת הקב"ה בויכוח זה שתפקידנו הביתי קודם ולכן אמר לאברהם "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה".

"והאלוקים ניסה את אברהם... קח נא את בנך יחידך אשר אהבת... והעלהו שם לעולה על אחד ההרים אשר אומר אליך " (פרק כ"ב, א'). בפסוקים אלו מתואר ניסיון העקידה.

מה בדיוק מתחולל בפסוקים אלו ? כיצד מצווה הקב"ה, שאמור להיות מקור המוסר, הטוב והצדק, את אברהם להקריב את בנו ממשיך דרכו ? מהי דרישה זו לקרבן אדם ? איך תיתכן מציאות כזו ? הפרשה מיד בתחילתה מדגישה שמדובר כאן בניסיון כדי שחלילה לא נטעה ונחשוב שהקב"ה התכוון באמת לקרבן אדם בפועל כמעשה המבטא אמונה ללא גבולות. שעת העקידה הייתה שעת ניסיון – רגע של מבחן.

מדוע צריך לבחון את אברהם? האם גדולתו ואמונתו של אברהם לא הוכחה? הרי בניסיון באור כשדים אברהם נכנס כולו לתוך כבשן האש על מנת להישרף ולמסור נפשו על קידוש ד' – מה יותר מכך? חז"ל מלמדים אותנו שתפקידו של האדם להיות ער תמיד למבחנים ולניסיונות ולהתגבר על המכשולים הרוחניים העומדים בפניו.

מה זה תורם לאדם? מדוע כל החיים צריך להתמודד עם ניסיונות אלו ? ננסה להסביר בדוגמא הבאה : אם אדם חונך לדבר אמת, שעת המבחן שלו תהיה כאשר כל מי שסובב אותו ישקר, אך הוא לא יתפתה לשקר כמותם. אדם זה לא כפוף למציאות הסובבת אותו אלא פועל בהתאם לאמות המוסר שעל פיהם חונך. זהו בן חורין אמיתי עפ"י המקרא. מטרת הניסיונות כשם כן הם, להעלות על נס ולרומם את האדם ע"י תחושת החירות הנפלאה שתיווצר אצל האדם שהצליח לעמוד בניסיון.

מהו ניסיון העקידה? כיצד הקב"ה מנסה את אברהם ב-10 ניסיונות, מדוע רק בניסיון זה נאמר "והאלוקים ניסה את אברהם" ולא בשאר הניסיונות? האם בשאר הניסיונות ד' לא ניסה את אברהם? מדוע כתוב והאלוקים ניסה את אברהם, הרי הניסיון היה גם ליצחק?

כפי שראינו בפרשה הקודמת, אברהם מגלה בכוחות עצמו את האלוקים, ויוצא למלחמה בנימרוד (אותיות מ.ר.ד) ודומיו, שמנסים להציג עצמם כמלכי העולם על ידי כך שמורדים ב-ה' ומכחישים את מציאותו בעולם. אברהם מצליח לשכנע את האנשים בטובו של הבורא ובשנאת ה' את המקריבים קורבנות אדם ומעבירים בניהם למולך (סוג של עבודה זרה). ואז פתאום, פונה אליו ה' בציווי שיעשה הוא עצמו את אותו הדבר ויקריב את בנו היחיד והאהוב לעולה! בנקודה זו יכל כל אחד להתבלבל שכן פתאום אותו אדון הכל, הטוב והחנן לא נראה כל כך חנון ורחום... ובנוסף איך יתכן שאותו אדון הכל שהבטיח לאברהם מסר הפוך "כי ביצחק יקרא לך זרע" ושזרעו יהיה כחול אשר על שפת הים, פתאום מבקש להקריב את יצחק? ניסיון העקידה היה לראות כיצד אברהם יתנהג לאור הנ"ל האם ירהר אחר ציווי של הקב"ה ויאבד את בטחונו ואמונתו ב-ה' או שיבצע את אשר הוטל עליו ללא שאלות. ולכן רק בניסיון זה כתוב ש ד' ניסה את אברהם כי כל הניסיונות הקודמים אין בהם כל חידוש וניסיון לגבי אברהם שהיה מוכן למסור נפשו (לבוש גשמי) עבור הלבוש הרוחני וקרבה לקב"ה. ולכן מתייחס ניסיון העקידה רק לאברהם ולא ליצחק כיוון שרק לאברהם נוצרה הסתירה והתעוררו לו שאלות והרהורים מול מה שהקב"ה הבטיח לו. (ולא ליצחק).

הר"ן (רבינו ניסים, מגדולי פרשני התלמוד, היה גם רופא, חי בספרד 1315-1376) מוסיף ומסביר שהמיוחד בניסיון העקידה היה בכך שהקב"ה לא ציוה על אברהם להעלות את יצחק לעולה אלא ביקש מאברהם "קח נא" ("נא" לשון בקשה ולא לשון ציווי), כלומר הקב"ה אמר לאברהם "אם רצונך לעשות נחת רוח לפני העלהו שם לעולה" – אבל אין זה ציווי. מאחר שזו בקשה ולא ציווי, אם אברהם לא היה מקיים את הבקשה, לא היה מקבל עונש. אבל זה בדיוק העניין לפי הר"ן, הניסיון האמיתי הוא דווקא בדבר שלא מצוים ואז רואים עד כמה באמת אברהם רוצה לעשות נחת רוח ל-ד' בגלל הרצון הפנימי שלו, ולא בגלל שמפחד מעונש אם לא יקיים את ציווי ד', או בשל שכר טוב המובטח למי שיקיים את הציווי. ולכן דווקא בניסיון זה שהיה ללא ציווי כתוב בו " והאלוקים ניסה את אברהם".

מדוע רק אצל אברהם אבינו מצינו שנתנסה בעשרה ניסיונות, ולא בשאר האבות?

כיוון שאברהם היה הראשון התורה פירטה את כל הניסיונות שלו כדי ללמד אותנו שכל יהודי עובר בימי חייו ניסיונות (גם יצחק ויעקב עברו) שמטרתן לרומם את האדם (כמו אצל אברהם).

למה נקרא הניסיון "עקידה" ולא ניסיון הזביחה או ההקרבה? הרי הניסיון היה לזבח/להקריב/ להעלות לעולה, בשום שלב של הניסיון לא נצטווה אברהם לעקוד את יצחק? גם מה הטעם לצוות על עקידה (קשירת ידיים/רגליים) איזה קושי/כאב/ הקרבה יש בכך? מדוע לקחנו פעולה שולית לכאורה והפכנו אותה לעיקר העיקרים? מה מיוחד בפעולת העקידה שהיא נבחרה לסמל את הניסיון הגדול ביותר של אברהם?

לכאורה ניתן להבין שהעקידה נבחרה לסמל כיוון שהייתה הפעולה האחרונה שבוצעה בפועל ביצחק לפני שהמלאך התערב והפסיק את תהליך ההקרבה. אך אם נתבונן בפסוקים נראה שהסבר זה אינו נכון כיוון שהיו 2 פעולות נוספות לאחר העקידה (וישלח, ויקח) ... "ויבן שם אברהם את המזבח, ויערך את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח ממעל לעצים, וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת..." (כ"ב, ט"י-י"ג) **אם כן חוזרת השאלה- מדוע עקידה?**

העקידה הייתה יוזמה ובקשה של יצחק, ועל שם יוזמה זו שבה מתגלה שיעור קומה אדיר של יצחק, נקרא הניסיון כולו ניסיון העקידה!

"בשעה שביקש אברהם לעקוד יצחק בנו, אמר לו: אבא בחור אני וחוששני שמא יזדעזע גופי מפחדה של סכין ואצערך ושמא תפסל השחיטה ולא תעלה לך לקרבן, אלא כפתני יפה יפה" (מדרש בראשית רבה נ"ו, י"א). לאברהם היו מספר אפשרויות להיחלץ מניסיון העקידה בלי להיענש: לפי הר"ן כפי שראינו מדובר כאן בבקשה ולא בציווי ולכן גם אם אברהם לא היה מקריב את יצחק לא היה נענש, גם אם נאמר שהיה כאן ציווי, אברהם יכול היה לשחק "ראש קטן", להעלות את יצחק על המזבח ואז להוריד אותו ובוזה להשלים את הניסיון, אך אברהם ויצחק רוצים ללמד אותנו להיות "ראש גדול" ולא סתם לצאת ידי חובה, הם באמת רוצים לעשות ל-ד' נחת רוח, הם רוצים להיות בטוחים שהקרבן ירצה ולכן יצחק רוצה להיעקד!

פעולת העקידה מבטאת את רצונם של אברהם ויצחק לעשות נחת רוח לקב"ה למרות שלא נצטוו על כך ולכן הניסיון נקרא על שם פעולה זו.

הנערים של אברהם

"וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו ויקח את שני נערי איתו ... (כ"ב, ג').

בניסיון העקידה מסופר על שני נערי של אברהם שמצטרפים אליו ואל יצחק.

מדוע התורה מספרת לנו על נערים אלו? כיצד הם קשורים לסיפור העקידה? אם נתבונן בפסוקים נראה שהם אפילו לא עוזרים בהכנות למסע ובמהלך הדרך. אז בשביל מה הם באו? אברהם הולך עם בנו לעקוד אותו. האם לא רצה להיות איתו לבד? האם היה צריך את "הנהגים"? בשביל מה הנערים "תקועים" בסיפור? אפשרות אחת היא שתיאור הנערים מטרתו להדגיש את הדמויות המרכזיות: אברהם ויצחק. בכל סרט טוב כדי להבליט את הגיבורים צריך תפאורת רקע מתאימה. על רקע הנערים- שלא רואים את מה שאברהם ויצחק רואים, ניתן להבין את גדולתם של אברהם ויצחק. הנערים לא רואים את הר המוריה ומקום העקידה כיוון שלא היו באותה מדרגה כמו זו של אברהם ויצחק. אפשרות זו אולי מתאימה לסרט טוב, אך מאחר שבתורה אין אף אות מיותרת ומאחורי כל אות ותג יש מסר מסוים, כך גם לנערים המתוארים בסיפור העקידה יש מסר שהתורה רוצה להעביר לנו.

אברהם ויצחק עולים להר המוריה ומשאירים את הנערים עם החמור בתחתית ההר. בפסגת ההר אברהם מגיע למדרגות רוחניות מאוד גבוהות ועומד בניסיון העקידה. אח"כ אנו רואים שאברהם יורד מפסגת הרוחניות, חוזר לנערים ויחד איתם חוזר לבאר-שבע. "וישב אברהם אל נערו ויקומו וילכו יחדיו אל באר

שבע" (כ"ב, י'). הניסיון בעקידה לא הסתיים כאשר הקב"ה אומר לאברהם "אל תשלח ידך אל הנער". ניסיון העקידה היה לבחון האם אברהם, אחרי שהגיע לפסגת ההר יכול לחזור ולחבר זאת עם המציאות. כלומר, עם הנערים שממתינים לו. או שאולי יעדיף להתבודד עם עצמו ולהישאר עם הכוחות שלו לעצמו. כוחו האמיתי של מחנך דגול הוא להעפיל לפסגות גבוהות אך לדעת גם לרדת ולשתף את התלמיד הכי חלש בחוויה שהוריד מהפסגות הגבוהות.

אנו רואים שאברהם, אחרי שהוא מעפיל לפסגת ההר, מצליח לחזור "לרדת לעם", ולהוריד איתו את "פסגת ההר" לנערים. כלומר מטרת הנערים בסיפור היא ממש חלק מניסיון העקידה הבוחן האם יצליח אברהם להוריד את פסגת ההר לנערים.

יהי רצון שגם אנו נצליח לעמוד בניסיונות הנקרים בדרכינו ונצליח להעפיל אל פסגת ההר ולהורידה גם לנערים שסביבנו.

שבת שלום,